

Các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội / Trần Mạnh Toàn

PHẦN MỞ ĐẦU	4
Chương 1 - CHÍNH SÁCH HÌNH SỰ ĐỐI VỚI NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN PHẠM TỘI VÀ YÊU CẦU ÁP DỤNG CÁC TÌNH TIẾT TĂNG NẶNG TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ	11
1.1. Khái niệm về tội phạm của người chưa thành niên	11
1.1.1. Khái niệm người chưa thành niên.....	11
1.1.2. Khái niệm tội phạm do người chưa thành niên gây ra	13
1.1.3. Những đặc điểm cơ bản về tâm sinh lý của người chưa thành niên phạm tội.....	16
1.2. Tình hình và đặc điểm chung của tội phạm do người chưa thành niên gây ra ở nước ta hiện nay	18
1.3. Chính sách hình sự của nhà nước về việc áp dụng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội	20
1.4. Các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự theo quy định của Bộ luật hình sự Việt Nam 1999 (sửa đổi bổ sung năm 2009).....	26
1.4.1. Khái niệm tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự	26
1.4.2. Hệ thống các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự	29
Chương 2 - THỰC TIỄN ÁP DỤNG CÁC TÌNH TIẾT TĂNG NẶNG TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ ĐỐI VỚI NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN PHẠM TỘI Ở NƯỚC TA HIỆN NAY.....	43
2.1. Các quy định của pháp luật hiện hành về việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội	43

2.2. Thực tiễn việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội trong quá trình tố tụng	50
2.2.1. Thực trạng các vụ án áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự tại một số địa phương ở Việt Nam.....	50
2.2.2. Nghiên cứu thực tiễn việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự trong một số vụ án cụ thể.....	53
2.3. So sánh việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với chưa thành niên phạm tội ở Việt Nam và một số quốc gia khác trên thế giới.....	62
2.4. Đánh giá chung về việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội ở nước ta hiện nay	70
Chương 3 - HOÀN THIỆN CHẾ ĐỊNH VỀ CÁC TÌNH TIẾT TĂNG NẶNG TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ ĐỐI VỚI.....	73
3.1. Ý nghĩa khách quan của việc hoàn thiện chế định về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội trong điều kiện hiện nay ở nước ta.....	73
3.2. Các giải pháp bảo đảm hiệu quả áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội	78
3.2.1. Hoàn thiện các quy định pháp luật hình sự Việt Nam về việc áp dụng các biện pháp tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội.....	78
3.2.2. Ý nghĩa đảm bảo về thủ tục tố tụng hình sự nhằm nâng cao hiệu quả về việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội	88
KẾT LUẬN	98
Danh mục tài liệu tham khảo	101

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Quyết định hình phạt đối với người chưa thành niên phạm tội là một vấn đề pháp lý quan trọng. Việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đóng góp vai trò quan trọng đối với việc quyết định hình phạt với người chưa thành niên để đảm bảo tính nghiêm minh cũng như tính nhân đạo của pháp luật Việt Nam. Qua phân tích sự cấp thiết của vấn đề này, tôi chọn nghiên cứu đề tài ***“Các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội”*** để xem xét đánh giá và đóng góp ý kiến hoàn thiện vấn đề trên.

2. Tình hình nghiên cứu đề tài

Hiện nay, mặc dù đã có nhiều đề tài, sách tham khảo, bài giảng, bài báo nghiên cứu về vấn đề người chưa thành niên phạm tội và việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự, tuy nhiên chưa đi sâu vào nghiên cứu vấn đề này. Có thể khẳng định đề tài ***“Các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội”*** là đề tài nghiên cứu riêng, không bị trùng lặp với những đề tài đã được nghiên cứu trước đó.

3. Mục đích, nhiệm vụ và phạm vi nghiên cứu của đề tài

3.1. Mục đích nghiên cứu

Tôi nghiên cứu, đánh giá và đưa ra ý kiến đóng góp về việc áp dụng hiệu quả vấn đề này trong thực tiễn.

3.2. Nhiệm vụ và phạm vi nghiên cứu

Luận văn đi sâu vào nghiên cứu về đối tượng người chưa thành niên phạm tội như độ tuổi, khả năng nhận thức hành vi cũng như các quy định của pháp luật về việc áp dụng các tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người

chưa thành niên hiện nay.

4. Đối tượng nghiên cứu

Luận văn tập trung nghiên cứu: các quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về vấn đề áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự, và các nguyên tắc, cũng như các quy định trong việc áp dụng các loại hình phạt theo quy định của pháp luật Hình sự nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam đối với người chưa thành niên phạm tội.

Để nghiên cứu thực trạng việc áp dụng các biện pháp tăng nặng trách nhiệm hình sự trong giai đoạn xét xử người chưa thành niên phạm tội thông qua các phiên toà và các bản án của Toà án ở một số các địa phương trong những năm gần đây.

5. Phương pháp nghiên cứu

Trong luận văn chúng tôi đã sử dụng các phương pháp nghiên cứu như: phương pháp lịch sử, so sánh, tổng hợp, nghiên cứu tình hình thực tiễn hoạt động áp dụng trong quá trình xét xử v.v..

6. Những điểm mới của luận văn

- Phân tích được đặc điểm của việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên theo quy định của pháp luật hiện hành, chỉ ra những hạn chế bất cập và có những xây dựng cơ sở của việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người phạm tội chưa thành niên.

7. Cơ sở khoa học của đề tài

7.1. Cơ sở lý luận

Phương pháp luận và phép duy vật biện chứng của chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh.

7.2. Cơ sở thực tiễn

Tình hình thực tiễn việc áp dụng trong giai đoạn xét xử tại toà và qua các bản án hình sự trên địa bàn một số các địa phương.

8. Kết cấu của luận văn

Luận văn có kết cấu gồm 3 phần

- Phần mở đầu là lập luận về sự cần thiết của việc lựa chọn đề tài nghiên cứu và các luận điểm mang tính chất đặt vấn đề.
- Phần nội dung đi sâu vào phân tích những vấn đề nghiên cứu chính của đề tài đồng thời đưa ra bình luận và giải pháp.
- Phần kết luận tổng kết những vấn đề lý luận, thực trạng và thực tiễn vấn đề mà đề tài nêu ra.

Chương 1

CHÍNH SÁCH HÌNH SỰ ĐỐI VỚI NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN PHẠM TỘI VÀ YÊU CẦU ÁP DỤNG CÁC TÌNH TIẾT TĂNG NẶNG TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ

1.1. Khái niệm về tội phạm của người chưa thành niên

1.1.1. Khái niệm người chưa thành niên

Điều 1 Công ước Quốc tế về trẻ em chưa thành niên được Đại hội đồng Liên hợp quốc thông qua ngày 20/11/1989 có ghi: “*Trong phạm vi Công ước này, trẻ em có nghĩa là người dưới 18 tuổi, trừ trường hợp pháp luật áp dụng đối với trẻ em có quy định tuổi chưa thành niên sớm hơn*”.

Ở Việt I am, độ tuổi chưa thành niên được xác định thống nhất trong Hiến Pháp năm 1992 và một số các văn bản pháp luật cơ bản khác của nhà nước như Bộ luật Hình sự năm 1999, Bộ luật dân sự năm 2005, Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2003, Bộ luật Lao Động v.v.. Tất cả các văn bản pháp luật đó đều quy định người chưa thành niên là người dưới 18 tuổi và quy định riêng những chế định pháp luật với người chưa thành niên trong từng lĩnh vực cụ thể.

I hư vậy, có thể đưa ra khái niệm: *Người chưa thành niên là người dưới 18 tuổi, chưa phát triển hoàn thiện về thể chất và tinh thần, chưa có được đầy đủ các quyền chủ thể và nghĩa vụ pháp lý như những người đã thành niên.*

I gười chưa thành niên là đối tượng chủ thể chưa đầy đủ theo quy định của pháp luật Việt I am hiện nay, do chưa đủ độ tuổi và chưa hoàn thiện đầy đủ về thể chất cũng như khả năng nhận thức.

1.1.2. Khái niệm tội phạm do người chưa thành niên gây ra

Tội phạm là những hành vi nguy hiểm cho xã hội, bị luật hình sự cấm, do người đủ năng lực trách nhiệm hình sự thực hiện xâm hại các quan hệ xã hội được luật hình sự bảo vệ. Người chưa thành niên từ 14 – 16 tuổi vẫn phải chịu trách nhiệm hình sự.

Hur vậy, tội phạm do người chưa thành niên gây ra chỉ xuất hiện khi có đầy đủ 3 điều kiện sau đây:

Một là, có hành vi phạm tội do người chưa thành niên thực hiện.

Hai là, người thực hiện hành vi phạm tội đã đủ tuổi chịu trách nhiệm hình sự tương ứng với loại tội phạm và lỗi gây ra tội phạm.

Ba là, người đó thực tế phải chịu trách nhiệm hình sự sau khi các cơ quan nhà nước có thẩm quyền cân nhắc cần thiết phải xử lý bằng hình sự mà không thể áp dụng các biện pháp tư pháp hoặc cá biện pháp khác để quản lý, giáo dục và phòng ngừa tội phạm.

Từ đó, có thể đưa ra khái niệm về tội phạm do người chưa thành niên gây ra như sau: *“Tội phạm do người chưa thành niên gây ra là những hành vi nguy hiểm cho xã hội được thực hiện bởi người dưới 18 tuổi và người đó phải chịu trách nhiệm hình sự tương ứng với hành vi và lỗi của mình theo phán xét của cơ quan tiến hành tố tụng”*.

1.1.3. Những đặc điểm cơ bản về tâm sinh lý của người chưa thành niên phạm tội

Người chưa thành niên là người mà sự phát triển về thể chất có sự không tương xứng với quá trình phát triển về nhân cách, năng lực trí tuệ, nhân sinh quan và thế giới quan để hình thành toàn bộ các đặc điểm tâm sinh lý của một người bước vào độ tuổi thành niên. Ở người chưa thành niên có những

biến đổi sâu sắc về mặt sinh học, có những mâu thuẫn sâu sắc trong sự phát triển nhân cách.

Như vậy, có thể thấy đối tượng người chưa thành niên phạm tội có nhiều những đặc điểm khác biệt về tâm sinh lý so với những đối tượng phạm tội đã thành niên. Khả năng hiểu biết xã hội và pháp luật cũng như khả năng làm chủ hành vi của mình có nhiều hạn chế hơn so với những người ở độ tuổi thành niên.

1.2. Tình hình và đặc điểm chung của tội phạm do người chưa thành niên gây ra ở nước ta hiện nay

Theo thống kê các vụ án hình sự do người chưa thành niên phạm tội, năm 2001 là 385 người chưa thành niên thì đến năm 2005, tăng lên 652 người; năm 2007 là 10.361 vụ phạm tội do 15.589 người chưa thành niên thực hiện, năm 2008 là 11.592 vụ với khoảng 18.000 người chưa thành niên thực hiện. Số lượng vụ án do người chưa thành niên phạm tội thực hiện chiếm khoảng 20% số vụ án hình sự được thực hiện. Thông qua những con số trên, có thể thấy tình hình phạm tội của người chưa thành niên tăng nhanh trong những năm gần đây. Trong số đó đối tượng phạm tội trong giai đoạn từ 16 – 18 tuổi chiếm khoảng 60%, còn các đối tượng phạm tội trong giai đoạn từ 14 – 16 tuổi chiếm khoảng 32%. Cùng với số lượng các vụ án do người chưa thành niên phạm tội tăng cao thì các loại tội phạm thực hiện cũng đa dạng. Các vụ án do người chưa thành niên phạm tội còn diễn ra trên địa bàn rộng, không chỉ tập trung ở các thành thị mà còn ở cả các vùng nông thôn, miền núi, vùng sâu và vùng xa. ả goài ra cũng có thể thấy mức độ tái phạm của người chưa thành niên phạm tội là khá cao. Thống kê cho thấy có khoảng 35% đối tượng người chưa thành niên tiếp tục tái phạm.

Tội phạm do người chưa thành niên gây ra ở nước ta hiện nay có một

số đặc điểm cơ bản như các đối tượng phạm tội đa phần chưa nhận thức hết được tính chất nguy cho xã hội do hành vi của mình gây ra hoặc nhận thức được tính chất nguy hiểm do hành vi của mình gây ra nhưng khả năng kìm chế bản thân kém. Ắ goài ra một đặc điểm cơ bản khác là do thiếu sự giáo dục cần thiết của gia đình và xã hội, thiếu hiểu biết về pháp luật cũng như không được hỗ trợ cần thiết các kỹ năng sống, các nhu cầu xã hội cơ bản.

1.3. Chính sách hình sự của nhà nước về việc áp dụng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội

Với quan điểm nhất quán trong việc bảo vệ trẻ em, ắ hà nước Việt ắ am tham gia Công ước quốc tế về quyền trẻ em năm 1989 và đã thúc đẩy việc hoàn thiện hệ thống pháp luật bảo vệ quyền trẻ em, trong đó đã dành sự quan tâm đặc biệt cho đối tượng trẻ em vi phạm pháp luật, nhất là những trường hợp người chưa thành niên phạm tội.

Xuất phát từ cơ sở lý luận của chính sách hình sự được ghi nhận trong Công ước về quyền trẻ em năm 1989 và Hiến pháp Việt ắ am năm 1992, Bộ luật Hình sự hiện hành xây dựng một chương riêng quy định đường lối xử lý đối với người chưa thành niên phạm tội. Quy định này dựa trên cơ sở phân tích về tâm, sinh lý đối với người chưa thành niên, do đó pháp luật hình sự Việt ắ am đã đặt ra những nguyên tắc riêng khi xử lý hành vi phạm tội của người chưa thành niên. Các quy định về thủ tục tố tụng đối với người chưa thành niên có những điểm khác biệt so với thủ tục tố tụng hình sự áp dụng đối với người thành niên phạm tội. Chính sách hình sự của ắ hà nước Việt ắ am đối với việc truy cứu trách nhiệm hình sự người chưa thành niên là nhằm giúp đỡ, cải tạo, giáo dục để người chưa thành niên nhận ra sai lầm từ đó sửa chữa những sai lầm của mình, tạo điều kiện để các em có khả năng tái hoà nhập cuộc sống.

ả hìn chung, chính sách hình sự của ả hà nước Việt ả am đã thấm nhuần tinh thần nhân đạo, coi trọng vai trò giáo dục, giúp đỡ người chưa thành niên bảo vệ quyền và lợi ích của mình.

1.4. Các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự theo quy định của Bộ luật hình sự Việt Nam 1999 (sửa đổi bổ sung năm 2009)

1.4.1. Khái niệm tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự

Có thể hiểu khái niệm các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự như sau:

Tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự là tình tiết được quy định trong Bộ luật hình sự với tính chất là tình tiết tăng nặng chung và là một trong những căn cứ để Toà án quyết định hình phạt đối với người phạm tội theo hướng nghiêm khắc hơn trong một phạm vi khung hình phạt nếu trong vụ án hình sự có tình tiết này.

Các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự có một số đặc điểm cơ bản:

Thứ nhất, Tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự nhất thiết phải được nhà nước ghi nhận trong luật thực định (Bộ luật hình sự năm 1999).

Thứ hai, tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự xuất hiện trong một vụ án cụ thể đối với người phạm tội cụ thể và chỉ làm thay đổi mức độ nguy hiểm cho xã hội của hành vi phạm tội đó theo hướng nghiêm khắc hơn và trong phạm vi một cấu thành tội phạm cụ thể tương ứng trong Phần các tội phạm Bộ luật Hình sự chứ không làm thay đổi tính chất của tội phạm ấy.

Thứ ba, trường hợp tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự được quy định với tính chất là yếu tố định tội đối với một tội phạm tương ứng cụ thể, Toà án nhất thiết không được xem nó với tính chất là tình tiết tăng nặng chung được quy định tại khoản 1 Điều 48 Bộ luật Hình sự.

Thứ tư, Trong trường hợp tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự là tình tiết được pháp luật quy định với tính chất là yếu tố định khung hình phạt đối với một tội phạm tương ứng cụ thể, thì trong với quyết định hình phạt với người phạm tội Toà án không thể xem xét nó với tính chất là tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự.

Thứ năm, tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự mang tính chất ổn định về số lượng và nội dung. Mặc dù vậy, nếu thấy trong thực tiễn đời sống xuất hiện thêm những tình tiết làm thay đổi mức độ nguy hiểm cho xã hội của tội phạm theo hướng nghiêm khắc hơn thì nó sẽ được các nhà làm luật bổ sung cho phù hợp với tình hình kinh tế - chính trị xã hội và ngược lại sẽ loại bỏ khỏi Bộ luật hình sự những tình tiết nào mà việc áp dụng chúng không còn phù hợp với từng giai đoạn tương ứng đó.

1.4.2. Hệ thống các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự

Theo quy định tại khoản 1 Điều 48 Bộ luật Hình sự năm 1999, chỉ các tình tiết sau đây mới được coi là tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự:

- Phạm tội có tổ chức (điểm a khoản 1 Điều 48)
- Phạm tội có tính chất chuyên nghiệp (điểm b khoản 1 Điều 48)
- Lợi dụng chức vụ, quyền hạn để phạm tội (điểm c khoản 1 Điều 48)
- Phạm tội có tính chất côn đồ (điểm d khoản 1 Điều 48)
- Phạm tội vì động cơ đê hèn (điểm đ khoản 1 Điều 48)
- Cố ý thực hiện tội phạm đến cùng (điểm e khoản 1 Điều 48)
- Phạm tội nhiều lần, tái phạm, tái phạm nguy hiểm (điểm g khoản 1 Điều 48)
- Phạm tội đối với trẻ em, phụ nữ có thai, người già, người ở trong tình

trạng không thể tự về được hoặc đối với người lệ thuộc mình về mặt vật chất, công tác hoặc các mặt khác (điểm h khoản 1 Điều 48)

- Xâm phạm tài sản của nhà nước (Điểm i khoản 1 Điều 48)

- Phạm tội gây hậu quả nghiêm trọng, rất nghiêm trọng hoặc đặc biệt nghiêm trọng (điểm k khoản 1 Điều 48)

- Lợi dụng hoàn cảnh chiến tranh, tình trạng khẩn cấp, thiên tai hoặc những khó khăn đặc biệt khác của xã hội để phạm tội (điểm l khoản 1 Điều 48)

- Dùng thủ đoạn xảo quyệt, tàn ác trong khi phạm tội hoặc thủ đoạn có khả năng gây nguy hại cao cho nhiều người (điểm m khoản 1 Điều 48)

- Xúi giục người chưa thành niên phạm tội (điểm n khoản 1 Điều 48)

- Sau khi phạm tội đã có những hành động xảo quyệt, hung hãn nhằm trốn tránh, che giấu tội phạm (điểm o khoản 1 Điều 48)

Chương 2

THỰC TIỄN ÁP DỤNG CÁC TÌNH TIẾT TĂNG NẶNG TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ ĐỐI VỚI NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN PHẠM TỘI Ở NƯỚC TA HIỆN NAY

2.1. Các quy định của pháp luật hiện hành về việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội

Các Bộ luật cổ của Việt ả am như Quốc triều hình luật và Hoàng Việt luật lệ đã đề cập đến vấn đề độ tuổi chịu trách nhiệm hình sự, vấn đề áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự, và đã phân biệt độ tuổi chịu trách nhiệm hình sự của người phạm tội, mặc dù trong các bộ luật cổ những khái niệm này chưa được quy định rõ ràng thành những quy phạm.

Bộ luật hình sự năm 1999 cũng có những quy định rất rõ ràng các vấn đề trên. Các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự được quy định tại Điều 48 Bộ luật hình sự, còn chương X từ Điều 68 đến Điều 77 Bộ luật Tố tụng hình sự quy định về thủ tục tố tụng đối với người chưa thành niên phạm tội. ả goài ra trong một số hướng dẫn tư pháp cũng có đề cập đến các vấn đề này. Tuy nhiên vấn đề áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự cho người chưa thành niên vẫn chưa được đề cập đến nhiều trong các văn bản luật hiện hành. Chưa có một Điều luật nào quy định cụ thể vấn đề này. Qua đó có thể hiểu các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên cũng được áp dụng theo nguyên tắc:

Thứ nhất, chỉ áp dụng các tình tiết tăng nặng hình sự với người chưa thành niên phạm tội khi các tình tiết đó phải được ghi nhận trong Bộ luật hình sự và khi Bộ luật hình sự đã có hiệu lực.

Thứ hai, các tình tiết được quy định cụ thể trong phần tội phạm là tình tiết định tội hoặc tình tiết định khung thì không được xác định là tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự..

Thứ ba, các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự chỉ làm tăng mức độ nguy hiểm của hành vi cho nên trong quá trình xét xử Toà án không được xử cao hơn mức cao nhất của khung hình phạt.

Thứ tư, tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự chỉ được áp dụng đối với người nào thực hiện hành vi có tính chất tăng nặng đó.

2.2. Thực tiễn việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội trong quá trình tố tụng

2.2.1. Thực trạng các vụ án áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự tại một số địa phương ở Việt Nam

Trên cơ sở một số phương pháp nghiên cứu như thống kê, so sánh và phân tích số liệu, có thể thấy tỷ lệ các vụ án do người chưa thành niên thực hiện chiếm tỷ lệ khá cao (trên cả nước là khoảng 20%) . Còn đối với các vụ án có áp dụng tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự trên cơ sở thống kê các mẫu nghiên cứu tại một số Toà án chiếm khoảng 20% các vụ án. Các vụ án do người chưa thành niên thực hiện có áp dụng tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự chiếm tỷ lệ không nhiều, chỉ chiếm khoảng 3% - 5% số vụ án do người chưa thành niên thực hiện đưa ra xét xử. Tỷ lệ giữa các vụ án có áp dụng tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự do người đã thành niên thực hiện cao hơn rất nhiều so với các vụ án có áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự do người đã thành niên thực hiện. Tuy nhiên, có thể thấy Toà án ở các địa phương nói chung vẫn áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội, tuy nhiên dựa trên các số liệu có phân tích có thể thấy các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự ít

được áp dụng với người chưa thành niên.

2.2.2. Nghiên cứu thực tiễn việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự trong một số vụ án cụ thể

Vụ án 1:

Vào khoảng 21h45' ngày 20/4/2009 Lê Văn Hải (Sở : 25/12/1992, có tiền án về tội trộm cắp tài sản), Vũ Thế Tuấn (Sở : 1987, có tiền án về tội trộm cắp tài sản), Phạm Quang Lượng (Sở : 7/9/1991, không có tiền án, tiền sự) rủ nhau đi cướp tài sản (trong đó Tuấn là người khởi xướng). Khi đi đến đoạn đường 5 kéo dài đang thi công thì nhìn thấy anh Vũ Thành Đạt (Sở 1986) và chị ả guyễn Thị Dung (Sở 1987) dựng xe máy ngồi tâm sự, các đối tượng trên đã xông vào cướp tài sản (xe máy, dây chuyền, đồng hồ) trị giá 16.150.000 đồng.

Vào khoảng 23h30' ngày 22/4/2009 Hải và Tuấn trộm cắp của anh ả hượng (ví tiền, điện thoại di động) số tiền 6.101.000

Trong vụ án trên có 2 bị cáo là Phạm Quang Lượng và Lê Văn Hải là những đối tượng phạm tội chưa thành niên. Trong vụ án trên Toà án đã áp dụng tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự “tái phạm” được quy định tại điểm g khoản 1 Điều 48 Bộ luật Hình sự để áp dụng với bị cáo Lê Văn Hải là đối tượng phạm tội chưa thành niên.

Vụ án 2:

Bị cáo Lê Văn Minh (Sở : 222/8/1991, chưa có tiền án tiền sự, chưa thành niên) có hành vi cắt dây cáp điện thoại của công ty điện thoại Hà ả ội I. Lần I: Khoảng 23h00 ngày 22/4/2007, Minh cắt đoạn dây cáp điện thoại dài 70 m, loại cáp cỡ 20 x 2 x 0,5. Lần II: Khoảng 21h00 ngày 30/4/2007, Minh đem theo kim bấm và rủ Lê ả gọc Sơn (Sở : 3/9/1991, chưa có tiền án, tiền sự,

chưa thành niên) cùng đi cắt dây điện thoại. Cả 2 cắt đoạn dây cáp như trên đem đi bán cho người không quen biết 650.000 đồng và đã tiêu xài hết. Công ty điện thoại Hà ội I đã phải sửa chữa khắc phục hai đoạn dây cáp nói trên hết 5.135.500 đồng.

Vụ án này được đưa ra xét xử sơ thẩm vào ngày 24/10/2007 đối với các bị cáo Minh và sơn đều là chưa thành niên. Trong vụ án trên Toà án áp dụng 2 tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với bị cáo Minh, là các tình tiết phạm tội nhiều lần và tình tiết xúi giục người chưa thành niên phạm tội.

Vụ án 3

Khoảng 18h ngày 21/7/2010 Trương Tiến Phúc (Să : 27/8/1993, không có tiền án, tiền sự) bàn với Trần Văn Hà (Să : 14/9/1993, không có tiền án, tiền sự), ả guyễn Đình Cường (1/2/1993, không có tiền án, tiền sự) đi cướp tài sản. Cường thuê ông Thuận chở xe ôm về Hải Thành, Q.Dương Kinh, phối hợp cùng Phúc và Hà cướp tài sản của ông Thuận (xe máy, điện thoại) trị giá 15.766.000 đồng.

ă gày 28/9/2010, Cường đến nhà trọ của ả ghĩa (Să 9/8/1990, không có tiền án, tiền sự) là bạn Cường tại xã Lê Lợi, Huyện An Dương, Hải Phòng chơi. Đến khoảng 16h00 cùng ngày, Cường rủ ả ghĩa đi cướp tài sản. Cường và ả ghĩa lai nhau đến đường thôn Trạm Bạc, xã Lê Lợi, đây là đoạn đường vắng người qua lại. Khi thấy anh ả guyễn Văn Thịnh (Să : 1994) lái xe máy đi qua, Cường ra hiệu cho ả ghĩa lao ra làm đổ xe, sau đó xông vào đâm đá, đe doạ cướp tài sản (xe máy, điện thoại) trị giá 19.965.000 đồng.

Vụ án được đưa ra xét xử sơ thẩm tại trụ sở Toà án Quận Dương Kinh, Tp.Hải Phòng ngày 24/2/2011

Trong vụ án này cả 4 đối tượng phạm tội đều là người chưa thành niên. Bị cáo ả guyễn Đình Cường bị áp dụng tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình

sự phạm tội nhiều lần. Một lưu ý, vụ án này và vụ án 2 đều có điểm tương đồng là đối tượng phạm tội là người chưa thành niên có hành vi xúi giục đối tượng chưa thành niên khác phạm tội. Tuy nhiên trong vụ án này, Toà án không áp dụng tình tiết xúi giục người chưa thành niên phạm tội là tình tiết tăng nặng đối với bị cáo Cường

2.3. So sánh việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với chưa thành niên phạm tội ở Việt Nam và một số quốc gia khác trên thế giới

Do ảnh hưởng bởi các điều kiện kinh tế, xã hội, tôn giáo, đặc điểm của từng hệ thống pháp luật v.v.. cho nên các quy định về việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự với người chưa thành niên phạm tội là khác nhau.

Vấn đề độ tuổi chịu trách nhiệm hình sự. Pháp luật Hình sự Việt ả am hiện nay quy định, độ tuổi bắt đầu chịu trách nhiệm hình sự là 14 tuổi. Cộng hoà Liên Bang ả ga cũng: 14 tuổi. Pháp luật Hình sự Vương Quốc Thụy Điển: 15 tuổi. Pháp luật Hình sự Thái Lan và Singapo: 7 tuổi, pháp luật Hình sự Philipin: 9 tuổi. Pháp luật Hình sự Malaisia: 10 tuổi.

Về chính sách xử lý đối với người chưa thành niên phạm tội. Tương tự như pháp luật Hình sự Việt ả am, Pháp luật Hình sự Cộng hoà Liên Bang ả ga cũng xây dựng một chương về vấn đề người chưa thành niên phạm tội. Pháp luật hình sự Vương Quốc Thụy Điển và một số quốc gia khác trong khu vực không quy định rõ ràng về vấn đề người chưa thành niên thành một chương riêng mà chủ yếu mà quy định thông qua phần hình phạt. Pháp luật Hình sự Vương quốc Thụy Điển thể hiện sự giảm nhẹ với những đối tượng phạm tội dưới 18 tuổi.

Về chế định các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự. Pháp luật Hình

sự Việt ă am, Cộng hoà liên bang ă ga xây dựng thành điều khoản trong phần chung. Pháp luật Hình sự Philipin xây dựng chế định này thành một chương độc lập. ă gược lại pháp luật hình sự một số nước như Thái Lan, Indônêsià không xây dựng một điều khoản cụ thể mà các tình tiết này thường được nằm ở trong các điều luật khác nhau.

Về việc lựa chọn áp dụng các tình tiết này trong quá trình xét xử: Pháp luật hình sự Việt ă am, Liên bang ă ga, Philipin quy định rất cụ thể về tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự và coi đó là cơ sở duy nhất để Toà án áp dụng khi giải quyết vụ án hình sự thì pháp luật hình sự Vương quốc Thụy Điển cũng nêu ra các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự, nhưng được quy định trong chương định tội danh mang ý nghĩa để Toà án xem xét để cân nhắc, lựa chọn áp dụng, đề cao vai trò của người thực hiện việc xét xử.

2.4. Đánh giá chung về việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội ở nước ta hiện nay

Về mặt lập pháp, các nhà làm luật Việt ă am trong quá trình xây dựng đạo luật Hình sự (Bộ luật Hình sự 1999) đã có điều khoản quy định cụ thể về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự (Điều 48), song song với đó, chính sách hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội cũng được quy định tương đối rõ ràng cả trong luật Hình sự và luật Tổ tụng hình sự. Tuy nhiên, mặc dù đã có những quy định về vấn đề này nhưng pháp luật Hình sự Việt ă am vẫn còn những thiếu sót, hạn chế. Về vấn đề người chưa thành niên phạm tội, trong pháp luật thực định (Bộ luật hình sự và Bộ luật tố tụng hình sự) cũng đã có những chính sách về việc áp dụng trách nhiệm hình sự với người chưa thành niên tuy nhiên vẫn còn nhiều vấn đề cần hoàn thiện. Về vấn đề áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa

thành niên, pháp luật hình sự Việt ả am đã thừa nhận và quy định về vấn đề này. Tuy nhiên mặc dù đã đề cập tới nhưng vấn đề này không được quy định rõ ràng thành chế định cụ thể. ả ói chung, mặc dù chưa quy định rõ ràng nhưng vấn đề này nhưng vấn đề này vẫn được thừa nhận trong pháp luật Việt ả am.

Về mặt thực tiễn thực hiện hoạt động xét xử, trong quá trình thực hiện hoạt động tố tụng, trên cơ sở các quy định của pháp luật hiện hành Toà án dựa trên căn cứ là hồ sơ điều tra của cơ quan điều tra để phân tích, đánh giá qua đó quyết định áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự (nếu có). Thực tiễn trong các vụ án cụ thể đã nghiên cứu, có thể thấy trong quá trình xét xử, trên cơ sở luật định Toà án vẫn áp dụng các tình tiết tăng nặng đối với người chưa thành niên phạm tội. ả ói chung các phán quyết của Toà án là tương đối chính xác tuy nhiên do hiện nay thiếu các văn bản tư pháp mang tính hỗ trợ cho nên trong nhiều vụ án, đối với những tình tiết nhất định vẫn có những quan điểm, đánh giá khác nhau gây ra những khó khăn nhất định trong hoạt động xét xử.

Chương 3

HOÀN THIỆN CHẾ ĐỊNH VỀ CÁC TÌNH TIẾT TĂNG NẶNG TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ ĐỐI VỚI NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN PHẠM TỘI

3.1. Nhu cầu khách quan của việc hoàn thiện chế định về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội trong điều kiện hiện nay ở nước ta

Trong giai đoạn hội nhập quốc tế hiện nay, việc hoàn thiện hệ thống pháp luật nói chung và vấn đề đấu tranh chống tội phạm là một vấn đề cơ bản cần đặt ra. Quyết định hình phạt nói chung và vận dụng đúng đắn các tình tiết tăng nặng trong việc quyết định hình phạt là một trong những đảm bảo trong việc đấu tranh phòng và chống tội phạm.

Từ chính sách cơ bản của nhà nước với người chưa thành niên phạm tội, các quy định của pháp luật hiện hành và thực tiễn đời sống xã hội cũng như việc phân tích, so sánh tâm sinh lý của đối tượng phạm tội chưa thành niên và đã thành niên cho thấy cần phải có những quy định riêng biệt đối với đối tượng phạm tội đã thành niên trong đó vấn đề áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự là vấn đề cần thiết được đặt ra.

3.2. Các giải pháp bảo đảm hiệu quả áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội

3.2.1. Hoàn thiện các quy định pháp luật hình sự Việt Nam về việc áp dụng các biện pháp tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội

Thứ nhất, xây dựng trong Bộ luật hình sự những khái niệm cụ thể về

tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự và một số khái niệm cần thiết khác liên quan như tình tiết giảm nhẹ trách nhiệm hình sự, tình tiết định tội, tình tiết định khung cũng như thống nhất các thuật ngữ pháp lý trong Bộ luật hình sự hiện hành. Điều chỉnh các thuật ngữ trong các điều luật để đảm bảo tính thống nhất của các thuật ngữ trong Bộ luật.

Thứ hai, tiếp tục hoàn thiện hơn nữa hệ thống các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự trong hệ thống pháp luật hình sự nước ta hiện nay.

Thứ ba, các cơ quan tư pháp hình sự có thẩm quyền cần có những văn bản hướng dẫn cụ thể về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự, cũng như việc áp dụng các tình tiết này trong những trường hợp cụ thể.

Thứ tư, hoàn thiện các quy định đối với người chưa thành niên phạm tội, xây dựng chế định các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự với người chưa thành niên.

Hoàn thiện các nguyên tắc xử lý người chưa thành niên phạm tội (hiện được quy định tại Điều 69 Bộ luật Hình sự). Bổ sung thêm nguyên tắc về việc áp dụng các tình tiết tăng nặng (cũng như các tình tiết giảm nhẹ) trách nhiệm hình sự với người chưa thành niên phạm tội. Quy định các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự phù hợp với người chưa thành niên phạm tội.

Cuối cùng, các cơ quan tư pháp tư pháp hình sự có thẩm quyền cần đưa ra những hướng dẫn cụ thể về việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội.

3.2.2. Những đảm bảo về thủ tục tố tụng hình sự nhằm nâng cao hiệu quả về việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội

Thứ nhất, hoàn thiện hệ thống pháp luật Tố tụng hình sự Việt ả am hiện

nay. Theo tinh thần của nghị quyết số 49/ả Q-TW ngày 2/6/2005 của Bộ Chính trị Ban chấp hành trung ương Đảng “về chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2020” thì việc cải cách hệ thống tư pháp Việt ả am là điều cần thiết được Đảng ta đặt ra. ả hà nước cần hoàn pháp luật tục tổ tụng hình sự theo hướng:

1. Hoàn thiện cơ cấu tổ chức của các cơ quan tiến hành tổ tụng của nhà nước ta một cách hợp lý nhất.
2. Xây dựng cơ cấu tổ chức các cơ quan tiến hành tổ tụng một cách hợp lý, phù hợp với chức năng, nhiệm vụ cụ thể của các cơ quan.
3. Hoàn thiện trình tự, thủ tục tổ tụng, tạo ra những cơ chế để hoạt động điều tra đạt được hiệu quả cao nhất, chính xác.
4. Hoàn thiện các quy định về thủ tục tổ tụng hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội; ban hành những quy định mới để bảo vệ quyền lợi cho những người chưa thành niên tham gia vào vụ án hình sự.
5. Cần có những văn bản hướng dẫn cụ thể đối với việc thực hiện các quy định của Bộ luật Tổ tụng hình sự.

Thứ hai, nâng cao hiệu quả hoạt động của các cơ quan, người tiến hành tổ tụng.

Cần có sự sắp xếp hợp lý cơ cấu tổ chức của các cơ quan tiến hành tổ tụng. Tuyển chọn cán bộ có chuyên môn và song song là bồi dưỡng, nâng cao trình độ cho cán bộ. Thường xuyên kiểm tra, giám sát hoạt động của những người tiến hành tổ tụng.

Cuối cùng, tiến đến xây dựng Toà án dành riêng cho người chưa thành niên phạm tội.

KẾT LUẬN

Luận văn thạc sỹ luật học với đề tài: “*Các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội*” đã đi sâu vào giải quyết các vấn đề như:

1. ả nghiên cứu, phân tích các khái niệm khoa học về tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự, người chưa thành niên phạm tội cũng như nghiên cứu chính sách hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội của nhà nước ta hiện nay.

2. Luận văn phân tích, tìm hiểu các quy định của pháp luật hiện hành về việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự cũng như các hướng dẫn về việc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự.

3. Luận văn nghiên cứu và phân tích vấn đề áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội theo quy định của pháp luật, thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội trong thực tiễn của các cơ quan tư pháp hình sự.

4. Luận văn chỉ ra những thiếu sót, bất cập của pháp luật hiện hành từ đó luận văn đưa ra những kiến nghị, đóng góp nhằm hoàn thiện chế định về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với người phạm tội chưa thành niên, cũng như pháp luật hình sự Việt ả am nói chung.